

## **ВІДГУК**

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента

**Гончарук Інни Вікторівни**

на дисертаційну роботу **Гаврилюк Юлії Григорівни** на тему:

**«Енергоефективність виробництва біопалива підприємствами»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Детальне вивчення дисертаційної роботи, змісту автореферату та наукових праць Гаврилюк Юлії Григорівни дозволило представити ґрунтовну характеристику основних результатів дисертаційного дослідження.

### **Актуальність теми дисертаційної роботи**

Концепція сталого розвитку, яка базується на екоцентричності, стала основним напрямом розвитку людської цивілізації, що означає інтегрування і баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів, щоб нормалізувати благополуччя людини в нашому сьогоденні, не ускладнюючи можливості для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, у тому числі в енергоресурсах.

Сталий розвиток енергетичного сектору, безумовно, пов'язаний із розвитком виробництва біопалив та їхнім розповсюдженням на ринку, на активізації політики енергоефективності та енергозбереження, а також на політиці протидії негативним наслідкам змін клімату.

Розвиток підприємницької діяльності у виробництві біопалив особливо важливий із точки зору забезпечення енергетичної незалежності, імпортозаміщення та еколого-економічної безпеки країни і вимагає вирішення не лише технологічних завдань, прийняття та уніфікації законодавчих актів, забезпечення державної фінансової підтримки проєктів, але і обґрунтування питань, пов'язаних із аналізом біоенергетичного потенціалу для розвитку виробництва біопалив. Адже аграрна галузь володіє наявним потенціалом для гарантування продовольчої безпеки, експортного ресурсу країни і формування обсягів сировини для виробництва біопалив.

Україна нині, а тим паче в майбутньому, буде залучена до виробничого циклу одержання біопалива або як виробник сировини, або як виробник, споживач та експортер біопалив. Щоб країні обрати правильну позицію, необхідно постійно й оперативно здійснювати ґрунтовну економічну експертизу цього процесу.

Актуальність дисертації Гаврилюк Ю.Г. зумовлена потребою поглиблення теоретико-методичних положень та розробки науково-практичних рекомендацій, спрямованих на активізацію енергоефективності виробництва біопалива підприємствами.



### **Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами**

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Створити механіко-технологічні основи ресурсозберігаючого виробництва і використання біопалива в енергетично автономних агроєкосистемах» (номер державної реєстрації 0115U003464, 2015-2017 рр.), у межах якої автором розроблено підходи до удосконалення ресурсозберігаючого виробництва і використання біопалива на підприємстві; «Обґрунтувати параметри субстрату для підвищення ефективності біопаливних технологій» (номер державної реєстрації 0116U005871, 2016-2019 рр.), де автором обґрунтовано теоретико-методичні засади та розроблено рекомендації практичного спрямування щодо підвищення ефективності біопаливних технологій та економічного розвитку підприємств із виробництва й переробки олійних культур.

### **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність**

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані та випливають із результатів дослідження, базуються на застосуванні таких методів дослідження: абстрактно-логічного - у процесі дослідження теоретичних аспектів кооперування, розвитку організаційно-господарських формувань, конструювання блок-схем розрахунку рівноважних цін та оптимізації виробництва продукції підприємствами з урахуванням впливу екологічних чинників; статистичних групувань - для встановлення залежностей урожайності та рівня рентабельності виробництва олійних культур від рівня витрат ресурсів на 1 га посіву та розміру підприємств; графічного - для наочного відображення динаміки залежностей цін і собівартості виробництва олійних культур, інтенсифікації, споживання продуктів харчування, у тому числі олії рослинної, експорту насіння олійних культур, продуктів їх переробки; економіко-математичних - для оптимізації параметрів підприємства з виробництва біодизеля та транспортних перевезень насіння ріпаку на ці підприємства; балансового - під час структурного аналізу взаємодії обсягів виробництва оліє-жирової продукції, біодизеля та біоетанолу і необхідної для цього сировини; прогнозування варіантів структури й ефективності виробництва і втрат поживних речовин за різних критеріїв оптимізації міжгалузевого балансу; моделювання та оптимізація структури виробництва з визначенням рівноважних цін у системі тощо.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження Гаврилюк Ю.Г. також підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях та повнотою використаної інформації. Дисертаційну роботу позитивно характеризує системність підходу, логічна послідовність і аналіз причинно-наслідкових зв'язків, що дозволило вирішити означені завдання дослідження.



### **Наукова новизна дисертаційного дослідження**

У дисертації розкрито та доповнено теоретичні основи категорії «енергоефективність» (С. 27-33); запропоновано авторське розуміння поняття «енергоефективність виробництва біопалива на підприємствах», що полягає у розроблені міжгалузевої балансової моделі взаємодії (стратегії розвитку) з виробництва біоенергетичних культур із можливостями цієї моделі щодо оптимізації структури кінцевої продукції та прогнозування розвитку підприємств із використанням економічно й екологічно обґрунтованих критеріїв (С. 33).

Автором удосконалено трактування сутності поняття «кластер» та особливості впровадження кластерної моделі організації діяльності підприємств, як стійких взаємодій географічно сконцентрованих суб'єктів господарювання (підприємств, постачальників, організацій, включно з науковими установами тощо), згідно з попередньо визначеною й погодженою стратегією розвитку для усіх без винятку учасників, на стадії утворення яких підтримується конкурентне середовище з урахуванням екологічних й, особливо, соціальних параметрів сталого розвитку територій (С. 41).

У дисертаційній роботі узагальнено зарубіжний досвід механізмів стимулювання виробництва біопалива (С. 42-44) та обґрунтовано перспективні напрями виробництва біопалива підприємствами України (С. 47-61).

У дисертаційному дослідженні удосконалено міжгалузеву модель «витрати-випуск» сукупності підприємств із виробництва олійних культур з її можливостями щодо оптимізації структури кінцевої продукції і прогнозування розвитку підприємств із використанням еколого-економічного критерію (С. 70-71; 142-150); дістали подальшого розвитку науково-методичні підходи до виявлення міжгалузевих балансів зведеного комплексу з виробництва біоетанолу та біодизеля підприємствами як за показниками собівартості одиниці продукції, так і за цінами її реалізації (С. 73-74).

Основний науковий здобуток поданої на розгляд дисертаційної роботи полягає у вирішенні науково-практичного завдання щодо обґрунтування теоретичних засад і визначення механізмів підвищення ефективності виробництва біопалива підприємствами, а саме:

дістали подальшого розвитку:

- науково-методичні підходи до виявлення міжгалузевих балансів зведеного комплексу з виробництва біоетанолу та біодизеля підприємствами як за показниками собівартості одиниці продукції, так і за цінами її реалізації;
- обґрунтування економічних критеріїв оцінки експорту-імпорту енергоефективних сільськогосподарських культур, зокрема для виробника біопалива в олійно-жировій промисловості;
- науково-практичний підхід до визначення стану і перспектив розвитку підприємств із виробництва біопалива, який, на відміну від інших, передбачає аналіз за визначеними показниками виробництва енергоефективних культур,



споживання біопалива, можливостей розвитку альтернативних джерел;

- методичні засади визначення оцінки ефективності виробництва біопалива підприємствами через запропоновану кластерну модель аналізу взаємозв'язків між її чинниками, що полягає у конкретизації основних технологічних та економічних залежностей, наявних за будь-якої централізованої організації переробки продукції;

- механізм підвищення ефективності виробництва біопалива підприємствами, який, на відміну від інших, базується на створенні кластерної моделі державно-приватного партнерства, що включає не тільки бізнесові та державні структури, а й іноземних інвесторів та передбачає наділення органів влади функціями формування політики та реалізації заходів із розвитку такого партнерства.

### **Практична значимість дослідження для науки і практики, впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого використання**

Наукові положення та рекомендації, отримані за результатами дослідження у вигляді практичних пропозицій і методичних рекомендацій впроваджені в практичну діяльність Національного наукового центру «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства» (довідка № 878 від 16.09.2019 р.), ТОВ «Укреспо-Процес» (акт про впровадження від 20.01.2020 р.), Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка № 2832-06/32212-07 від 21.05.2020), Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 01-18/788 від 15.05.2020 р.), Любарської селищної ради (довідка від 05.09.2019 р.). Результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні дисциплін «Біоенергетичні системи в аграрному виробництві» і «Машини та обладнання біоенергетики» (акт про впровадження від 02.07.2020 р.).

### **Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях**

За темою дисертаційної роботи Гаврилюк Юлія Григорівна опублікувала 8 наукових праць, з яких: 1 колективна монографія, 4 статті - у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 1 стаття - у науковому фаховому виданні України, 1 стаття - у періодичному науковому виданні іншої держави, 1 теза доповіді.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені і відображені основні положення і результати дослідження.

Основні положення дисертації та елементи наукової новизни з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях



є достатньою.

Крім того, до позитивних моментів дисертації слід віднести велику кількість опрацьованого в процесі роботи матеріалу. Зміст дисертації вказує на глибоке вивчення автором різноманітних джерел, пов'язаних із питаннями енергоефективності виробництва біопалива підприємствами.

### **Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України**

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться на захист, отримані і сформовані дисертанткою особисто. Робота написана діловою українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації становить 233 сторінки комп'ютерного тексту. Робота містить 15 таблиць, 41 рисунок та 15 додатків, викладених на 16 сторінках. Список використаних джерел налічує 196 найменувань.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фаховим спрямування дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження та є ідентичним із результатами дисертаційної роботи.

### **Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи**

Дисертаційні дослідження виконано на достатньому високому рівні, але, разом із тим, є зауваження і дискусійні положення:

1. Не піддаючи сумнівам думки автора, що агропромислове виробництво України має значний потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії, основними складовими такого потенціалу є сільськогосподарські відходи та енергетичні культури. Серед сільськогосподарських відходів, які мають найбільший економічний потенціал виробництва біопалив автор виділяє відходи виробництва соняшнику (стебла, кошики, лушпиння), а також відходи виробництва кукурудзи на зерно (стебла, листя, стрижні початків) (п. 1.2.). Вважаємо, за доцільне у даному контексті також виділяти у структурі сільськогосподарських відходів відходи тваринного походження (тваринні



екскременти, сеча та гній тощо).

2. Розглядаючи зарубіжні механізми стимулювання виробництва біопалива підприємствами (п. 1.2.), автор детально охарактеризував біодизель і біоетанол, частково тверді види палива, проте, на нашу думку, доцільно було обґрунтувати і стимулюючі механізми виробництва біогазу.

3. При здійсненні аналізу оцінки виробництва біоенергетичних сільськогосподарських культур (п. 2.1.) автор наводить динаміку виробництва зернових культур, проте, олійні культури (ріпак, соняшник) як сировину для виробництва біодизелю, та енергетичні швидкоростучі культури (вербу, тополь, міскантус) як сировину для виробництва твердого біопалива автор оминув увагою.

4. У п. 2.1. Сучасні тенденції розвитку підприємств та оцінка виробництва енергоефективних сільськогосподарських культур, наведена оцінка виробництва енергоефективних сільськогосподарських культур на макроекономічному рівні, при цьому, робота значно б виграла, якщо автором було здійснено дану оцінку на конкретних підприємствах-виробниках біопалива або сільськогосподарських підприємствах – виробниках сировини для подальшої переробки на біопалива.

5. П. 2.3 дисертаційного дослідження переобтяжений теоретичною інформацією про інвестиційну діяльність в Україні; відсутня інформація про ефективність діяльності підприємств із виробництва біоетанолу і біодизелю в Україні, акцент зроблено лише на виробників твердого біопалива.

6. П. 3.2 автор виражає думку, що урожайність ріпаку не впливає на ефективність роботи підприємств з виробництва біодизелю, проте це твердження є вірним лише для підприємств, які закуповують ріпак на ринку. Якщо ж виробництво є комплексним: «вирощування сировини – переробка на біодизель» у межах однієї компанії, то урожайність буде напряму впливати на собівартість одиниці сировини та біодизелю відповідно.

Разом із тим, наявність вказаних нами дискусійних положень та зауважень не впливає на загальну позитивну оцінку роботи.

### **Загальний висновок**

Отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність. У результаті виконаної роботи отримало нове вирішення науково-прикладне завдання щодо підвищення енергоефективності виробництва біопалива підприємствами. Дисертація «Енергоефективність виробництва біопалива підприємствами» є завершеною науково-дослідною працею, яка за своїм змістом і якістю відповідає вимогам до дисертаційних робіт економічного профілю, а саме вимогам п. 9, 11 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами). Це дає можливість зробити висновок, що її автор – Гаврилюк Юлія



Григорівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

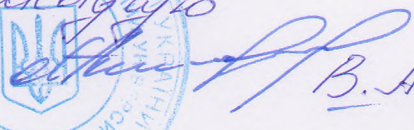
Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри економіки  
Вінницького національного  
аграрного університету

 І.В. Гончарук

*Особистий підпис засвідчую*  
*В.О. ректора*



 В.А. Мазур